

# Bakos József

## portás

**É**lettörténetem kicsit szokványos, kicsit rendhagyó. Szokványos annyiban, hogy – mint generációm többi tagja – keményen megszenvedtem a kádári hatalmat. Egyrészt akadályozta a törekvéseimet, példának okáért elvi okokból nem jelentkeztem egyetemre. Ez egyrészt hasznosnak bizonyult, mert szellemi függetlenséget kaptam cserébe. Olyan tárgyakkal foglalkozhattam, amiket évtizedekig nem tanítottak Magyarországon. A kultúrtörténethez tartozó dol-

gok ezek, a héber Kabbala, az alkímia története és gyakorlata, illetve a hermetikus filozófia területe. A hátrányom az, hogy ezt a tudást nem tudom legalizálni. Az idevágó diplomát csak Londonban lehetett volna megszerezni, és még a Warburg Intézetnek van egy hasonló programja. Akadémikus kutatás folyik a hermetika, a reneszánsz, a mágia témakörében, de csak kultúrtörténetileg vizsgálva. A Kabbala még kényesebb téma, hiszen az a héber kultúra nagyon zárt területe.

---

*Írta: Farkas Adrienne*

*Fotó: Tóth Tibor*

---

– *Nem is kívülállóknak szánják.*

– Nem. Nem is lehet igazából tanulmányozni, csak zsidó férfiembernek. Ennek ellenére persze vannak fordítások, gyakorlatilag minden megjelent angolul és németül, így saját munkával sikerült rekonstruálni egy-két szegmensét ennek a tudományágnak.

– *Érthetőek a könyvek magyarázat nélkül is?*

– Több a füstjük, mint a lángjuk. Mint minden archaikus vallásfilozófia – és itt az archaikus szó nem feltétlenül ósit jelent –, ez sem egyedülálló. Meg lehet közelíteni általános összehasonlító vallástörténeti eszközökkel. A Kabbala gerincét olyan elképzelések alkotják, amelyek már a görög filozófiában megtalálhatók. Persze a rabbik ezeket megfelelő kontextusba öltöztették.

– *A Védák hatezer évig szájhagyomány útján maradtak fent. A rabbik miért írják le, amit tudnak?*

– Cinikusnak hangzik, de melyik vallási rendszer az, amelyik nem használja fel ezt az érvet? Holott sok esetben nem áll mögötte valódi tartalom. Arra gondolok, hogy minden intézményesül, még az ezoterikus diszciplínák is. Előbb-utóbb kialakul a szakértői réteg. Eliade azt mondja, hogy ezek a szentségszakértők. A primitív törzseknél egy vagy kettő ilyen van, a varázsló meg a segédje. Ott nem futja többre. De kisebb társadalmi csoportokban akár egy egész szakértői réteget képes eltartani a közösség, mint például a középkori zsidóság a gettóikban.

– *Saját magát ebbe a kaszba sorolja?*

– Nem. Én kívülálló vagyok, és szeretnék is az maradni. De ahol úgy érzem, hogy valódi eredményre jutottam, azt világgá kürtölöm, ami egyébként nem szokás.

– *Úgy mint?*

– Az alkímia, a Kabbala és a többi említett tudományág területén.

– *Tud aranyat csinálni?*

– Természetesen nem.

– *Lehet aranyat csinálni?*

– Fizikailag nem kizárt, hiszen csináltak is. Modern részecskegyorsítókkal vagy más eszközökkel végül is lehet ólomból aranyat készíteni, csak nem éri meg. Az alkímia sem fizikai aranyról beszél, hanem tudatállapotról. Jung mondta, hogy az aranycsinálás a személyiség fejlődésének a folyamata.

– *Akár a rózsakereszteseknél.*

– Így van. Ezért meg is különböztetik a közönségesek aranyát a nem közönsé-

gesek aranyától. Az egész értelmezésének több síkja van. A legfontosabb talán a metafizikai réteg, ami teljes, lesimított látásmódot ad az alkímia beavatottjának a világról. Rendezi az illetőnek a világhoz, a társadalomhoz való viszonyát.

– *Önnek rendeztebb a világa, mint a többi embernek?*

– Nem merném mondani. Egy biztos, hogy engem stabilizált a magasabb szellemi dolgokkal való foglalkozás. Nem valami világraszóló eredményként akarom ezt most bemutatni, és szeretném megemlíteni, hogy én nem a mai értelemben gondolom az ezotériával való foglalkozást, hiszen mostanában ezzel visszaélnék, hanem az eredeti felfogás rekonstrukciójára törekszem, és tudom, hogy ennek korlátai vannak. A kulturális antropológia meg más tudományok ezt úgy nevezik, hogy más a kulturációnk. Összemérhetetlen a szóhasználatunk. Látszólag ugyanaz a jelentése a mi arany szavunknak, és a középkori alkímista arany szavának. Közben egészen más a jelölete. Éppen ezért én foglalkozom modern tudományokkal is, fizikával és a csillagászat kozmológia nevű ágával. És ami érdekes ebben, nem találtam igazán lényegi ellentmondást az archaikus és a modern tudományok között.

– *Mi az, amire rácsodálkozott?*

– Ezeknek a rendszereknek a nyitottságára és kérdezni tudására. A fizikának és az alkímiának is.

– *Nem olyasmiről van inkább szó, hogy konkrét dolgokat azóta igazolt a tudomány?*

– Nem. Ez a legnagyobb hibák egyike, hogy a jelenkor eredményeiből vélik igazolni az ókor bölcséinek igazságait. De visszafelé sem működik. Nem ez a lényeg, hanem hogy ezeket az embereket közös szellemi nyitottság jellemzi.

– *Önben fokozatosan alakult ki ez a nyitottság?*

– Egyrészt szerencsés a származásom. Édesapám szellemi igényű ember, de nem értelmiségi, hanem műszerész, aki mindig is érdeklődött a maga módján a vallási, filozófiai kérdések iránt. Édesanyám háztartásbeli volt. Tudatos döntés volt a részükről, hogy velem tudjon foglalkozni. Tehát nem engedtek óvodába. Én ezért visszamenőleg is nagyon hálás vagyok. Másrészt én még ahhoz a generációhoz tartozom, amelyik az utolsó nem koedukált iskolai osztályt végezte. És ez a férfibarátság, ez a fajta szellem, amit csak a férfi- vagy fiú társa-

dalom tudott nyújtani, talán ez is hozzájárult, hogy a baráti körömmel együtt nagyon korán, akkoriban extrémnek számító érdeklődésünk alakult ki. Nagyon érdekelt minket az irodalom, azon belül is az avantgárd, ami botrányosnak számított a hatvanas évek végén. Dadaizmus, szürrealizmus.

– *Én soha nem találtam bennük semmi szépséget.*

– A negyedik gimnáziumi irodalomkönyvben egyetlen oldal volt, az sem kötelező olvasmányként az avantgárd irodalmi és egyéb művészeti irányokról. De ez az egy oldal is olyan inspirálóan hatott ránk, hogy elkezdtünk kutatni ilyen anyagok után. Ebbe belemelegedtünk, magunk is festegettünk, verseket írtunk. És ezen a vonalon, például a szürrealista irodalmárok elég tág körű érdeklődése nyomán – példának okáért André Breton, a mozgalom pápája érdeklődött az alkímia iránt – máris ott voltunk az ezotéria eredeténél. A polgárpukkasztás és a mi kamaszkori lázadásunk egybecsengett. Aztán ez később lekopott, bár alapvető szembenállásom a fennálló világrénddel szemben megmaradt. Én világeletemben, legalábbis 1990-ig fizikai munkát végeztem, bár azt jól megválogattam, hogy csak a nevé legyen az, mindig legyen szabadidőm és alkalmam a munkahelyemen is tanulni. Öltöződör, ablakpucoló és patakőr voltam.

– *Micsoda?*

– A Rákos-patakot kellett egy hónapban egyszer megnézni. Így jutott időnk az önképzésre. 1983 tájékán hallottam arról, hogy Magyarországon működik egy buddhológiai társaság. Felkerestem őket, és remek embereket találtam ott, egy kis iskolát, ahol keleti tanításokkal is foglalkoztak.

– *Vallásos?*

– Igen. Katolikus vagyok. A buddhizmus mint vallásfilozófia érdekel, meg hát akkoriban ez gyűjtőhelye volt az alternatív jellegű dolgoknak. Sorra jelentettek meg stencilezett fordításokat a Tibeti Halottaskönyvről és ilyenekről. El kell mondanom a cég javára, hogy nagyon jó szellemű tanárok működtek akkoriban. Ezek alapították meg a későbbi Buddhista Főiskolát, ahová az első évtől kezdve meghívtak. Folyamatosan tanítottam ott. Aztán az alapítók különböző okok miatt lassan elszivárogtak, de erre most hadd ne térjek ki. Ki lehet találni. A szokásos magyarországi történet, intézményesülés, görcsölés, szülési fájdalom

mak stb. Mindvégig foglalkoztam filozófiával is, és igazából én ehhez kötődöm.

– **Jól értem? Hazamegy innét a portásfülkéből, és nekiül olvasni?**

– Olvasok. Bent a munkahelyen is, természetesen.

– **Reggeltől estig?**

– Igen.

– **Idegen nyelveken is?**

– Angolul megtanultam olvasni. Azt is magánúton, de akkoriban még olyan hangulat uralkodott, hogy az ember saját magának tanult. Ez hihetetlen előny volt, hogy nem valamiféle külső cél orientált minket. A másik nagy lökést a feleségemnek köszönhetem, aki mindvégig afféle pozitív túskeként, élő lelkiismeretként irányítja a lépteimet.

– **Támogatja a tanulmányait?**

– Hogyne, nagyon örül.

– **Annak is, hogy fizikai munkát végez?**

– Azt mindig üdvözölte, mint a nem parazitikus életmód hiteles megnyilvánulását.

– **Gyerek?**

– Nincs. Ez tudatos döntés a részemről, és ez természetesen gyávaságból, a felelősség elhárításának a szándékából fakad. Igen. Ezt most már tudom. Annyi mentségem van, hogy az az életfelfogás, amit én elfogadok, nem lett volna jó egy gyereknek.

– **A felesége önként lemondott a gyerekről?**

– Igen. Ez az én bánatom, hogy őt hátrányba hoztam. De ugyanakkor közösen megértünk nagyon sok mindent, amit csak így lehetett. Például ő inspirált arra, hogy spirituális okokból disszidáljunk, ami azt hiszem, egészen egyedülálló motívum volt.

– **Az mit jelent, hogy spirituális okból disszidáltak?**

– Remeték akartunk lenni.

– **Lehetek volna a pilisi parkerdőben is.**

– A hetvenes években ezt még nem nagyon lehetett, ezért disszidálnunk kellett. Görögországba, Krétára mentünk egy évre.

– **És hogy éltek?**

– Dolgoztunk. Amikor elfogyott a pénzünk, egy hétig dolgoztunk, és utána abból éltünk egy hónapig. Sok kapcsolatra tettünk szert hasonló felfogású csoportokkal. Ott élnek még a mai napig is.

– **Ez a hippimozgalom.**

– Úgy van. De annak is az a rétege, amelyik magasabb célokat tűzött ki ma-

ga elé. Például sokan beléptek görög kolostorokba, vagy legalábbis valami kapcsolatot alakítottak ki aszketikus görög szerzetesekkel.

– **Ilyesmi nem vonzotta?**

– Az én tanulságom az útból az, hogy túl sokat foglalkoztam könyvi tudással. Ez is egy önkritika. Ahhoz, hogy ennek a kábítószert-hasonlatos hatásáról le tudjak mondani, szellemileg egyszerűen túlságosan puhány vagyok. Sokszor azonban a felszínes akaratumk ellenére teljesülnek dolgok. Az én védett, könyvbűvár életemnek az lett volna a folytatása, hogy életem végéig folytassam ezt a világ felé beszűkült életet. Gondolni sem mertem volna arra, hogy egyszer majd nem tudom, hogy másnap hol hajtom majd le a fejem.

– **Nem élvezte?**

– Élveztem, de azért nagyon megviselt. Azt gondolom, hogy isteni gondviselés volt, hogy nekem ezt meg kellett tapasztalnom.

– **A Buddhista Főiskoláról való kiebudálását milyen tapasztalatnak tartja?**

– Felszabadító élményként éltem meg.

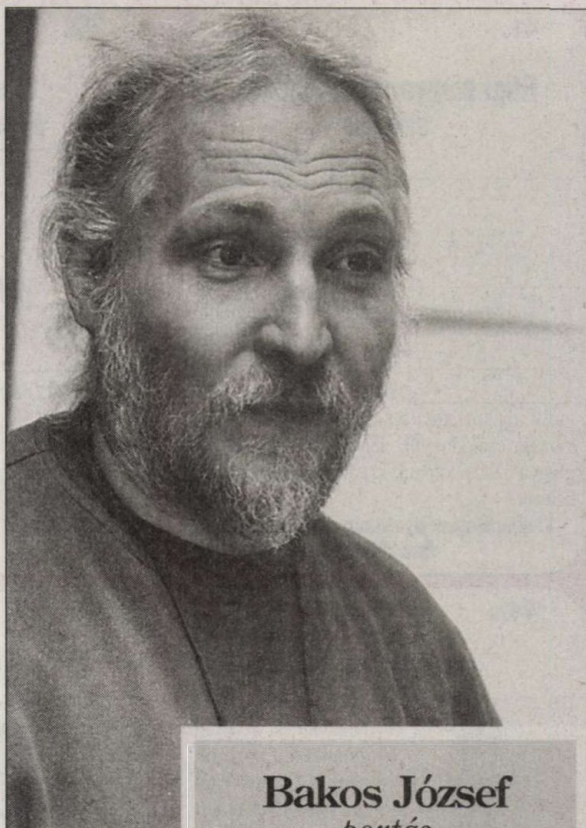
– **Pedig egyszerű szemétség volt.**

– De nem az én számomra. Annak szemétség, aki így éli meg. Tulajdonképpen egy nagyon pozitív következménye is van: a magyarországi buddhizmus – persze nem az én hihetetlenül fontos személyem miatt, hanem az eset miatt – nem deklarálni magát archaikus vallásfilozófiaként, hanem kizárólag modern, európai társadalmi jelenségként, egyfajta szubkulturaként. Ez egy jellegzetes európai lépés volt, ezek után elég nehéz lenne magukat másként meghatározni.

– **Kapott valamilyen papírt, hogy miért van kirúgva?**

– Persze. Indokolatlan pletykák terjesztése és érdekmúlás szerepeltek benne indokként.

– **Milyen érdek múlt el?**



**Bakos József**  
portás

– Hogy én olyan tárgyakat tanítok, amik az iskola számára már nem fontosak. Pedig azt tanítottam, amire felkértek. Végigszámoltam: hat év alatt tizenöt tantárgyat, és azt hiszem, becsületesen csináltam. Szerintem egyszerűbb lett volna azt mondani, hogy nincs tovább. Nem tudom, minek kellett ez az áldemokratikus hivatalosság.

– **Most elportáskodik élete végéig?**

– Nem. Reményeink szerint jövőre elindul egy kezdeményezés, egy magán-egyetem Logos néven.

– **Ott szerez majd diplomát?**

– Én nem szeretnék diplomát, főleg nem Magyarországon. A kádári időkben tudatosan nem akartam, most pedig még tudatosabban nem akarok. Megnéztem, hogy kik tanítanak, és valahogy nem volt kedvem hozzá. Egykori III/III-as rezidensek tanszékvezetőként nekem ne akarjanak etikát tanítani. Ez egy magán-egyetem, ami azt jelenti, hogy nem egyetem, csak a neve az, mert ezt ma meg lehet csinálni Magyarországon a mai jogviszonyok mellett. Olyan, mint az amerikai háziasszony-egyetemek, de mi ezt teljes erőbedobással és tisztességgel akarjuk végigvinni. ■